STRESZCZENIE

Decyzja o podjęciu badań dotyczących *Systemu prawnokarnej ochrony i przeciwdziała przestępczości na rynku ubezpieczeń w Polsce*, została podjęta po zapoznaniu się z literaturą przedmiotu. Brak aktualnego opracowania, które kompleksowo traktowałoby o zjawisku przestępczości ubezpieczeń w Polsce, stał u podstaw zgłębienia tematu i przeprowadzenia własnych badań w tym zakresie.

Podjęcie zagadnienia wydawało się uzasadnione jednak nie tylko ze względu na brak zwartej monografii odnoszącej się do wielu różnych przejawów przestępczości na rynku ubezpieczeń, ale także z uwagi na dynamikę tego zjawiska czy skalę strat, które z tego powodu ponosi corocznie rynek ubezpieczeń. Na przestrzeni ostatnich lat, na rynku tym pojawiło się wiele nowych zagrożeń, nieznanych jeszcze kilkanaście lat temu. Powstały nowe rodzaje ubezpieczeń i co za tym idzie, także nowe obszary działań przestępczych, charakteryzujących się nowatorskimi sposobami popełniania czynów zabronionych. Z drugiej strony, wypracowano także nowe formy walki z tego rodzaju przestępczością, które poprzez badania naukowe, warto było zidentyfikować i usystematyzować.

Wszystko to skłoniło autora pracy do oryginalnego spojrzenia na zagadnienie przestępczości ubezpieczeniowej i interdyscyplinarnych analiz naukowych.

Metody badawcze wykorzystywane w pracy to przede wszystkim metoda formalno-dogmatyczna i metoda historyczno-prawna, które umożliwiły ustalenie zakresu i istoty regulacji prawnych służących ochronie rynku ubezpieczeń. Istotne wyniki w zakresie rozwiązania przyjętych problemów badawczych są konsekwencją zastosowania metody statystycznej, która obejmowała zarówno dane gromadzone przez Policję, Ministerstwo Sprawiedliwości, jak i Polską Izbę Ubezpieczeń. Kolejną metodą wykorzystaną w pracy jest metoda badań aktowych, obejmująca prawomocnie zakończone postępowania w sprawie o przestępstwo z art. 298 k.k. w latach 2008-2018 na terenie Trójmiasta. Pozostałe metody to metoda ankietowa, która zmierzała do ustaleń w zakresie opinii społecznej dotyczącej przestępczości ubezpieczeniowej oraz metoda prawnoporównawcza, dzięki której wskazano rozwiązania prawne oraz pozakarne metody walki z przestępstwami ubezpieczeniowymi w wybranych państwach europejskich.

Pracę podzielono na siedem rozdziałów. Wychodząc od ustalenia istoty i zrekonstruowania obecnego systemu ubezpieczeń w Polsce oraz pojęć funkcjonujących na gruncie prawa cywilnego, a związanych z umową ubezpieczenia oraz procesem likwidacji szkód (Rozdział I), dokonano analizy zagrożeń na rynku ubezpieczeń i zaproponowano szersze

niż w dotychczasowej doktrynie, zdefiniowanie pojęcia przestępstwa i przestępczości ubezpieczeniowej. Zidentyfikowano skalę tego zjawiska w Polsce oraz wynikające z tego konsekwencje, nie tylko o charakterze finansowym (Rozdział II). Ponadto podniesiono w pracy istotne problemy karnomaterialne, związane z interpretacją i stosowaniem w praktyce jedynego przepisu „dedykowanego" zakładom ubezpieczeń w Kodeksie karnym, a więc oszustwa ubezpieczeniowego z art. 298, a także przedstawiono własną ocenę skuteczności tych działań i zaproponowano nowe brzmienie tego przepisu (Rozdział III).

Rozdział IV przedstawia wnioski z przeprowadzonych badań aktowych, zawierające karnomaterialny opis przestępstwa oszustwa ubezpieczeniowego, ustalony przez sądy karne. Badania dostarczyły wiele cennych informacji dotyczących m.in. sposobów popełniania przestępstw ubezpieczeniowych, danych identyfikujących tego typu sprawców, pozwoliły także na odniesienie się do rozwiązania przez sądy karne problemów interpretacyjnych w zakresie znamion czynu z art. 298 k.k. Badania te miały także na celu ułatwienie identyfikacji i ściganie tego typu działań przestępczych.

Z uwagi na szerokie postrzeganie przestępczości ubezpieczeniowej podkreślono także aktualną różnorodność metod działania sprawców czynów zabronionych popełnianych w obrębie rynku ubezpieczeń, identyfikując specyfikę działań w poszczególnych obszarach ubezpieczeń, a także zaprezentowano nowe sposoby działań tych sprawców (Rozdział V).

Istotną częścią pracy są rozważania karnoprocesowe (Rozdział VI). Zwrócono uwagę na specyfikę postępowań karnych prowadzonych w sprawach o przestępstwo z art. 298 k.k. i związany z tym niebagatelny wpływ na to postępowanie procesu likwidacyjnego szkód prowadzonego w zakładzie ubezpieczeń. Dokonano oceny poziomu aktywności i zainteresowania procesami karnymi ze strony zakładów ubezpieczeń, które zostały pokrzywdzone przestępstwem. Wskazano także na znaczące trudności związane z przygotowaniem opinii biegłego w tego typu sprawach. Badania statystyczne i aktowe pozwoliły natomiast na ustalenia co do sądowego wymiaru kary za to przestępstwo, który miał wskazać podejście wymiaru sprawiedliwości do osądzania tego typu przestępczości.

W pracy podjęto także próbę postawienia diagnozy niedostatecznej skuteczności prawnokarnej ochrony systemu ubezpieczeń, wskazując w tym zakresie także na problem społecznego przyzwolenia na działania dokonywane na szkodę towarzystw ubezpieczeniowych, czy udział pracowników i współpracowników zakładów ubezpieczeń w popełnianiu przestępstw. Zaprezentowano także pozakarne formy walki z przestępczością ubezpieczeniową funkcjonujące w Polsce, a także nowatorskie metody wykorzystywane w tym zakresie w innych krajach europejskich (Rozdział VII).